

Nya perspektiv

Dokumentation från seminarium 9
8-9 maj 2014

Den sårbara familjen
Psykisk hälsa
Riskbruk och riskbeteende
Äldres hälsa

För värmlänningarnas bästa

Gemensamma mål i kommunerna och landstinget

Innehåll

Inledning	3
Nya perspektiv – Välkommen	4
”En kraftfull konfliktfri arena!”	5
”Ta reda på de äldres verkliga behov”	6-7
”Nätdroger är en stor utmaning”	8-9
Ungdomar svarar om droger via webben	10
Vård på distans krymper avstånden	11-12
”Skolarbetet måste vara intressantare än Facebook”	13-14
Röster och reflektioner i halvlek!	15
ELSA ger koll på hälsoläget hos barn och ungdom	16
”Det måste vara meningsfullt att leva”	17-18
”Jag är själv en produkt av sociala investeringar”	19-20
Utmaning: Den sårbara familjen – uppsatta mål och nuläge	21
Utmaning: Psykisk hälsa – uppsatta mål och nuläge	22-23
Utmaning: Riskbruk och riskbeteende – uppsatta mål och nuläge	24-25
Utmaning: Äldres hälsa – uppsatta mål och nuläge	26-27

Politisk styrgrupp mandatperiod 2011-2014

Catarina Segersten Larsson, Region Värmland

Ulric Andersson, Landstinget i Värmland

Sten Fransson, Arvika kommun

Elisabeth Kihlström, Landstinget i Värmland

Ingela Wretling, Karlstads kommun

Beredningsgruppen

För Landstinget i Värmland

Karin Haster, Åsa Wahlen,

Karin Malmqvist, Henrik Svensson

För kommunerna i Värmland

Ann-Katrin Nilsson, Per-Joel Sewelen,

Kristina Steijner, Gunilla Öberg

För Region Värmland

Yvonne Lennemyr

Utgiven av: Region Värmland 2014, Box 1022, 651 15 Karlstad, www.regionvarmland.se

Foton: Per Eriksson. Katarina Averås

Texter: Katarina Averås

Layout och form: Birgitta Strandh, Region Värmland

Tryckeri och repro: Strokirk-Landströms AB, 2014-06

Inledning

För nionde gången träffades samtliga ledande politiker och tjänstemän från kommunerna och landstinget vid 2014 års Nya perspektiv seminarium. Detta är dokumentationen från seminarium 9.

När utvecklingsarbetet Nya perspektiv startade 2007 var utgångspunkten kommunernas och landstingets gemensamma ansvar för värmlänningarnas bästa. Det nya arbetssättet tar tillvara gemensam kraft och ansvarstagande. Genom att träffas regelbundet, bygga gemensam kunskap, utveckla relationer, tillit och förtroende kan ledande politiker och tjänstemän lär känna varandras förutsättningar. Gemensamma analyser av befolkningens hälsa och deras behov visar på var kraften i samverkan kring utbildning, arbete, hälsofrämjande insatser, vård, omsorg och sjukvård särskilt behövs. Förmågan till samarbete stärks vilket ger möjlighet att utveckla innovativa samverkansformer kring offentlig service och livsmiljö utifrån en helhetssyn på värmlänningarnas bästa.

Baserat på beskrivning av hälsoläget i Värmland fokuseras fyra områden i utvecklingsarbetet Nya Perspektiv; den sårbara familjen, psykisk hälsa, riskbruk och riskbeteende samt äldres hälsa. Områden där samarbete och samverkan är det enda hållbara förhållningssättet för att bidra till en positiv hälso-utveckling för värmlänningarna. Under seminarierna hämtas ny kunskap in, utmaningarna diskuteras, följs upp och nya mål sätts. Ett gott samarbetsklimat bejakar det ibland förekommande ömsesidiga beroendet och underlättar - för utmaningarna innehåller inga enkla frågor. Den gemensamma målbilden tar var och en med sig hem till respektive organisation där frågorna får sitt fokus och där besluten sker.

Inom varje utmaning har övergripande ambitioner

formulerats i gemensamma inriktningar som är vägledande för konkreta resultatmål (resultat och effekter för befolkningen) som ska vara tidsbestämda och mätbara. Tanken är att dessa mål ska arbetas in i respektive organisations ordinarie beslutsprocess. De gemensamma inriktningarna är tänkta att kvarstå över en längre tidsperiod till skillnad från resultatmålen som förväntas växla över tid. Valet av resultatmål har utgått från en bedömning av vad som varit de största behoven hos befolkningen och som kräver samverkan mellan kommunerna och landstinget för att åstadkomma en gynnsam utveckling för medborgarnas bästa.

De gemensamma arbetsgrupperna med tjänstemän från både kommun och landsting inom de fyra utmaningarna utvecklar arenorna för strategisk och operativ samverkan för att nå de gemensamma resultatmålen. De är viktigt att säkra de positiva resultaten för kommande mandatperiod, vi får inte förlora tempo eller kunskap.

Värmlandsstrategin är hela länets strategi för ett gemensamt arbete vars mål är att skapa bästa möjliga förutsättningar för människor att bo och verka i Värmland. Det fortsatta arbetet och vidareutveckling av processerna i Nya perspektiv en spelar en central roll för att målen ska nås i ett av strategins prioriterade områden, Livskvalitet för alla.

Vi måste fortsätta vårt prestigelösa samarbete - får att få ett gott liv i Värmland - för värmlänningen.

Karlstad maj 2014

Catarina Segersten Larsson
Ordförande politiska styrgruppen
Nya perspektiv

I Värmlandsstrategin, resultatet av en process som involverat över tusen värmlänningar, pekas fyra områden ut som särskilt viktiga för Värmlands utveckling. Ett av dem är Livskvalitet för alla, vilket Catarina Segersten därför väljer att stanna vid en stund i sin inledning eftersom det på olika sätt omfattar de fyra utmaningar som arbetssättet inom Nya perspektiv bygger på.

– Vi ska utnyttja vårt läge, vår natur och kultur för att skapa ett gott liv, konstaterar hon. Det betyder också att vi arbetar tillsammans för trygghet, tillhörighet och en god hälsa för alla.

Välkommen! Här är värmlänningarnas hälsa i fokus

Kommunerna och landstinget har ett delat ansvar för värmlänningarnas hälsa.

– Med Nya perspektiv har vi skapat en gemensam arena där vi varje år samlas och belyser de utmaningar vi måste hantera tillsammans, säger regionråd Catarina Segersten Larsson, när hon inleder årets seminarium. Det är ett öppet och framgångsrikt arbetssätt där vi inte bara bygger relationer utan också suddar ut gränser.

För nionde året har nu 140 ledande politiker och tjänstemän i landstinget, Värmlands 16 kommuner och Region Värmland träffats i Sunne för att tillsammans fördjupa sig inom fyra utvecklingsområden – Den sårbara familjen, Riskbruk och riskbeteende, Psykisk hälsa och Äldres hälsa.

Nya perspektiv är inte en plats för politiska beslut, men inom varje utvecklingsområde formulerar landstingets och kommunernas representanter gemensamma inriktningar och mätbara mål.

– Och eftersom ni här tillhör högsta ledningsnivån hemma i era organisationer, så ser vi ofta direkta effekter av den dialog som förs under dessa intensiva dagar, konstaterar Catarina Segersten Larsson.

– Jag är säker på att ni som är med här för första gången kommer att uppleva att ni får vara med om något riktigt spännande. Bered er på flexibilitet!

– Livskvalitet innebär olika saker för var och en, men det grundläggande är att skapa möjligheter för alla att försörja sig, att det finns god hälso- och sjukvård, skola, omsorg och kommunikationer.

Hon visar en bild från ett äldreboende i Skåne som bland annat utsetts till Sveriges bästa.

– Vi vet vilka behoven är och vad vi borde göra, ändå är det ännu ingen som har gått i deras fotspår, konstaterar Catarina Segersten Larsson. Vi behöver oftare ställa oss själva frågan hur vi kan ta tillvara den kraft och den kunskap som redan finns – inte minst här i Värmland.

Många av deltagarna har varit med på Nya perspektiv i Sunne alltsedan det första seminariet 2007. Det kommande året kommer dock nya personer, både politiker och tjänstemän, att ta över på ledande positioner och befattningar på flera håll i Värmland – avsett hur det går i kommun- och landstingsvalen.

Catarina Segersten Larsson tycker därför det är på sin plats att avsluta med en uppmaning.

– Vi får inte tappa tempo och vi får inte förlora kunskap. De positiva resultat som arbetet inom Nya perspektiv har inneburit måste säkras även för kommande mandatperiod. Vi måste fortsätta det prestigelösa samarbete som finns idag – det är den viktigaste nyckeln till en bättre hälsa här i Värmland.

– Ingenting i världen kan ersätta uthållighet och beslutsamhet!

Region Värmland. Hon tycker därför också att det är på sin plats att påminna om det grundläggande i var och ens uppdrag.

– Ni som finns här i rummet har olika roller i en demokratiskt styrd organisation. Det handlar om att få fler perspektiv på styrningen, så att det inte bara blir mer av samma.

– Ni som är förtroendevalda är experter på befolkningen. Ni lutar er huvudsakligen inte mot vetenskap utan en mix av fakta, värderingar och fingertoppskänsla för vad som är möjligt. Ni som är tjänstemän är däremot experter inom era sakområden.

”En kraftfull konfliktfri arena!”

Anne Bylund är moderator under Nya perspektivs två seminariedagar.

– Det är en förmån att ännu en gång få vara med och följa ert arbete, konstaterar hon i sin inledning. Nya perspektiv är en kraftfull konfliktfri arena. Här fattas inga beslut – men ni tar med er ny kunskap, insikter från samtal kring borden och gemensamma inriktningar hem.

Anne Bylund påpekar hur viktigt det är att Nya perspektiv tydliggör gemensamma inriktningar och övergripande målsättningar för de verksamheter som har ansvar för värmlänningarnas hälsa och framtid.

– Även om själva begreppet Nya perspektiv inte är känt av alla, så är det viktigt att syftet är det – att styra med utgångspunkt i befolkningens behov. Så länge vi alla är överens om det mest grundläggande har vi kommit en bra bit på vägen, säger hon och visar på några av de övergripande målsättningarna som är vägledande.

Det vill säga:

- Fler barn ska klara skolan!
- Rökningen ska minska!
- Den psykiska hälsan ska öka!
- Fallskador ska minska!

Deltagarna är förtroendevalda politiker och tjänstemän från Värmlands 16 kommuner, Landstinget i Värmland och

Ni har rationalitet och effektivitet som era främsta ledstjärnor. Ni behöver vara lyhörda och ha förståelse för varandra, respektera varandras roller och ansvar.

– Var fjärde år väljer befolkningen förtroendevalda som i sina partier formerar sig i fullmäktige, styrelse och nämnder som i sin tur anger inriktning och målsättningar för vad som ska uppnås. Tjänstemännen får sedan i uppdrag att realisera det som beslutats, till exempel att tillhandahålla ett utbud av tjänster med en viss kvalitet.

– Det är på grundval av hur tjänsterna upplevs, som befolkningen utvärderar de förtroendevalda. Då kan det kännas frustrerande om det inte blev som tänkt. Vi kliver säkert över varandras rollgränser då och då, men så länge vi håller dialogen vid liv så är vi också medvetna om att vi har ett demokratiskt system vi ska värna om.

Anne Bylund berättar att hon från olika håll i landet hör Nya perspektiv lyftas som ett gott exempel och många vill ta del av erfarenheterna. Så sent om i februari var regionråd Catarina Segersten Larsson och landstingsråd Ulric Andersson föredragande på en nationell konferens med temat ”Hälsa – ett gemensamt ansvar” som samlade cirka 300 deltagare från landets kommuner och landsting.

– Ni har brutit ny mark och tagit till er ett nytt arbets sätt, avslutar Anne Bylund. Ni gör skillnad!

”Ta reda på de äldres verkliga behov”

När vi pratar om våra äldre gör vi ofta misstaget att tänka på dem som en enhetlig grupp. Vi tror dessutom att de flesta av de sköra äldre finns på ett äldreboende.

– Men så är det inte, konstaterar Ulla Gurner som i många år studerat hur den komplexa verkligheten ser ut för att ge bra underlag för de aktörer som ansvarar för vård och omsorg. Idag bor de allra flesta kvar i sina hem, även högt upp i åldrarna.

Till deltagarna på Nya perspektiv vill hon bland annat förmedla vad som krävs för att organisera, leda och styra verksamheten så att de äldres behov tillgodoses. Att ha en pålitlig karta över verkligheten är det mest grundläggande. Därutöver behövs medarbetare som har förmåga att läsa av kartan och som ges möjligheter att arbeta utifrån det som kartan visar.

– Personer i olika professioner måste ges utrymme att omforma sina arbetssätt, konstaterar hon. Utan total kartbild blir lösningarna som plåsterlappar i ett illa fungerande vård- och omsorgssystem.

De äldre som Ulla Gurner studerat är alla över 75 år som bor i hemmet. De är multisjuka vilket betyder att de under en tolv månaders period haft diagnoser från tre eller fler sjukdomsgrupper. Under denna period har de också vårdats tre eller fler gånger på sjukhus. Hon har samlat in ett brett underlag, bland annat genom att intervjua både individen och närstående, data ur register hos både slutenvård, öppenvård och äldreomsorg. Hon har dessutom följt journaler och annan dokumentation, studerat förskrivning av läkemedel och hur denna följs och gett varje insats en schablonkostnad.

– Fallstudier ger möjlighet att få beskrivningar av hela processer över en längre tid för den enskilda individen. Först då finns möjlighet att upptäcka om insatser verkligen leder till förbättringar. Vi får kunskap om de resurser som samlats kring individen vilket öppnar upp för diskussioner om dessa har brukats på rätt sätt.

Hon är tydlig med att vi lever i de bästa av världar. Det finns många goda exempel om vården av våra sköra äldre att lyfta fram. Mål, lagar, riktlinjer, policyförklaringar och

ULLA GURNER

inriktningsdokument är välgjorda. Medarbetarna har hög kompetens och agerar professionellt.

– Men, slår Ulla Gurner fast, problemet är att verkligheten för sköra äldre inte stämmer med regelverket. Efterlevnad och uppföljning är eftersatt. Vi ser hinder och brister på systemnivå.

– Det är inte i en enskild studie detta blir tydligt, utan denna slutsats bygger på resultatet av flera studier – 500 fallstudier av multisjuka äldre i över tio landstingsområden och drygt 30 kommuner. Ett ekonomistyrkt stuprörssystem innebär en mängd utmaningar.

– Det spelar ingen roll hur bra det fungerar inom varje liten bubbla när vi ritar gränser mellan de delar som behöver samverka för att möta våra äldres behov. Långsiktigt hållbart samarbete finns det lite av, och nära nog aldrig någon aktör med ett utpekat ansvar för individens helhetssituation.

Istället har Ulla Gurner sett att vårdinsatser upprepas och tas om, att behandling pågår i parallella spår utan samordning, att äldre får vård och omsorg på fel nivå i förhållande till sina behov och stopp i vårdkedjan som gör att behandling försenas eller inte kommer till stånd överhuvudtaget.

– Orsakerna till detta är flera. Med så många sköra äldre som bor kvar i hemmet behövs en annan organisering av de kompetenser som behöver samverka kring vård och omsorg utanför den slutna sjukhusvården. Även kommunikationen mellan aktörer har stora brister. Det råder också oklarheter kring vem som har ansvaret. Omhändertagandet blir inte kontinuerligt.

– Positivt är dock att det finns pengar kring varje multisjuk och skör person som kan användas på ett bättre sätt, men detta kan vara svårt att se och få grepp om i ett budgetstyrt system som mäter resultat, prestation och ersättning för enskilda insatser.

Vill du veta mer?

Ulla Gurner, seniorkonsult,
E-post: ulla.gurner@telia.com
Tel: 076-762 50 39

Lyssna på deltagarröster:

”

Henrik Svensson,
divisionschef
medicinska
specialiteter,
Landstinget i
Värmland

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från Nya perspektiv.

– Den här gången är det i första hand de inspirerande föredragen av läraren Morgan Andersson, Monika Berglund som pratade om salugent synsätt i äldreomsorgen och socialentreprenören Leo Razzak som har fastnat i minnet.

– Det är alltid nyttigt att få sina egna ”sanningar” ifrågasatta av någon som har förmågan att vända på perspektiven och som ser möjligheter att arbeta med våra vardagsfrågor inom kommuner och landsting på ett annat sätt än vi är vana vid.

På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– Det spelar roll på många sätt. Inspirerande föredrag har gett oss ny fakta som kommer att utgöra en grund för förbättringar. Jag uppskattar också dialogen med andra som jobbar med liknande utmaningar och som kan bidra med lösningar och samarbete för att vi ska komma vidare i vårt eget utvecklingsarbete.

”Nätdroger är en stor utmaning”

LARS HANSSON

Nätdrogerna är en stor utmaning för samhället. – Vem som helst kan sitta hemma vid sin dator, göra sin beställning och få leverans en tid senare i ett vanligt brev, konstaterar Lars Hansson från Tullverket. Dessa preparat används i så extremt små doser att det blir oerhört lönsamt för den som smugglar in drogen till Sverige när den väl ska gå vidare till försäljning.

Tullverket är en statlig myndighet med 2 100 medarbetare. De flesta jobbar med arbetsuppgifter kopplade till den legala handeln eller med brottsbekämpning. Tullverket har sitt huvudkontor i Stockholm, där finns brottsbekämpningens ledning. I denna organisation ingår ett antal nationella specialister. Till denna hör Lars Hansson som bidrar med nya kunskaper om användning, smuggling och försäljning av bland annat narkotika, så kallade hälsofarliga varor och dopningsmedel.

– Tullverket finns från Kiruna i norr till Ystad i söder, berättar han. Vi har naturligtvis störst närvaro på gränsorter med stora flöden av resande och gods. I Värmland har vi två tullstationer vid den norska gränsen. I Hån och i Eda arbetar sammanlagt 14 personer.

Tullverkets befogenheter är stora. Till skillnad från polisen får man till exempel undersöka fordon och bagage

utan något speciellt tillstånd. Under 2013 genomfördes 97 000 fysiska kontroller (gods, visitationer och resenärer) och över 6 450 beslag av narkotika och dopningsmedel. Tullens mobila grupper kan dyka upp på oväntade platser och i teamet ingår oftast även en narkotikasökhund. Lars Hansson konstaterar att den svensk-norska gränsen är speciell i den bemärkelsen att smuggelgods går i båda riktningarna.

– De har ett stort geografiskt område att täcka upp. Ett 30-tal vägar korsar gränsen mellan Stockholm och Oslo.

Tullverkets huvuduppgift är att bekämpa grov organiserad brottslighet, narkotika ligger högst upp på prioritet.

– Vår ambition är att alltid slå till i ett tidigt skede så att vi kan gripa huvudmännen i de organiserade ligorna. Vi slår årligen ut mellan tio och 20 nätverk.

När Lars Hansson berättar om hur drogsituationen ser ut i Sverige idag gör han det utifrån den lägesbild som finns i polisens och tullens senaste gemensamma rapport, daterad 2010-2012. Cannabis är det absolut vanligaste narkotikapreparatet i Sverige, de så kallade nätdrogerna kommer som säker tvåa.

– Mycket av vårt arbete just nu riktar in sig mot just cannabis, säger Lars Hansson. Vi tar cirka ett ton canna-

bis i beslag varje år och om vi tror att det motsvarar fem procent så är alltså mellan 20 och 25 ton tänkt för den svenska marknaden.

Nät drogerna är en stor utmaning för samhället

– Vem som helst kan numera sitta hemma vid sin dator, göra sin beställning och få leverans en tid senare i ett vanligt brev, konstaterar Lars Hansson. Det kommer ungefär 250 000 postförsändelser från utlandet till Sverige varje dag. Alla hamnar först på Arlanda där de grovsorteras. Även här har vi stor nytta av våra narkotikasökhundar.

Lagstiftningen för en ständig kamp med dessa nya preparat. Det kommer nya hela tiden som ännu inte har klassats som narkotika. Men sedan 2011 finns ändå ett hjälpmedel i bekämpningen i Lagen om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser. Denna gör det möjligt för tullen och polisen att omhänderta farliga substanser med missbrukspotential.

– Ni måste förstå en sak, säger han. Detta handlar om väldigt mycket pengar. Dessa preparat används i så extremt små doser att det blir oerhört lönsamt för den som smugglar in drogen till Sverige när den väl ska gå vidare till försäljning.

Han tar preparatet N-bensylpiperazin som exempel, ett avmaskningsmedel för katter som ger ungefär samma påverkande effekt som ecstasy. Ett parti om 19 kilo

(netto) hittades av tullen i Malmö, beställt från Kina för 15 000 kronor.

– Vinsten för den som hade tänkt sälja detta vidare hade blivit cirka 8,5 miljoner kronor.

Ursprungsfrågan till Lars Hansson från Nya perspektiv var ”Finns det livstidskriminala i Värmland?”.

– Det korta svaret är ja, säger han. De finns över hela Sverige, brottsligheten är global. Jag menar också att situationen är kopplad till hög arbetslöshet.

Han har en idé om hur lösningen ser ut.

– Den viktigaste narkotikabekämpningen ligger inte i att vi blir fler tullar i det här landet. Vi måste få våra ungdomar att bli sugna på livet – de måste få känna att de är något. Utbildning är en av de viktigaste faktorerna som jag ser det. Då har de en chans att bli delaktiga i samhället.

SÅ – GE ALDRIG UPP!

Vill du veta mer?

Lars Hansson, nationell tullspecialist
narkotika/doping samt brottsbekämpning
E-post: lars.hansson@tullverket.se

Tel: 070-3500968.

Rapporten ”Drogsituationen – Lägesbild i Sverige 2010-2012 finns att ladda ned som pdf från www.tullverket.se.

Ungdomar svarar om droger via webben

Elever i grundskolans åk 9 och gymnasieskolans åk 2 i Värmland har nu för första gången fått svara på frågor om sin användning av droger via en webbenkät.

– Tanken är att fler ska bry sig om att svara och delta i undersökningen genom att använda ett modernt verktyg som ungdomarna redan är vana att använda, säger Marina Kalander-Blomqvist, landstingets enhet för forskning och folkhälsa.

Resultatet från 2013-2014 års undersökning är rapporterad ner på skolnivå.

– Att göra en webbenkät ger oss också möjligheter att ge de deltagande skolorna snabb återkoppling, vilket gör det möjligt att vid behov sätta in snabba insatser där svaren och utvecklingen är oroande på något sätt, fortsätter hon.

Svarsfrekvensen på webbenkäten var 66 % bland eleverna i åk 9 och 54 % i gymnasiets åk 2.

Vill du veta mer?

Marina Kalander-Blomqvist,
Enheten för Forskning och folkhälsa,
Landstinget i Värmland
E-post: marina.kalander.blomqvist@liv.se

Drogvanor i Värmland

Några intressanta resultat:

Tobak

- 4 % av eleverna i åk 9 röker och 4 % snusar varje dag.
- 7 % av eleverna i gymnasiets åk 2 röker och 8 % snusar varje dag.
- 9 % av de elever som röker vill sluta.

Alkohol

- 13 % av eleverna har någon gång åkt moped, bil eller annat motorfordon med en kompis som var berusad.
- 48 % av eleverna i åk 9 har någon gång provat att dricka alkohol.
26 % av dem säger att de är berusade minst en gång i månaden.
- 76 % av eleverna i gymnasiets åk 2 har någon gång provat att dricka alkohol.
33 % av dem säger att de är berusade minst en gång i månaden.

Andra droger

- 58 % av eleverna håller helt eller delvis med om att ”det är upp till var och en” om man vill använda cannabis. Slutsats: ungdomarna har en drogliberal inställning.
- 5 % av eleverna i åk 9 och 10 % av eleverna i gymnasiets åk 2 har någon gång provat narkotika. Vanligast är hasch och marijuana.
- 371 stycken av eleverna menar att de kan få tag på cannabis inom 24 timmar. Mer än var tionde elev kan alltså snabbt få tag på droger och det är oroande att de är så tillgängliga.

Vård på distans krymper avstånden

Vård på distans underlättar för invånare i både glesbygd och större tätorter. Att besparas långa resor till sjukhus eller specialistvård, slippa ge sig ut i storstadstrafiken eller att tvingas leta parkeringsplats är några av fördelarna. Dessutom finns goda exempel på hur ny teknik och nya arbetssätt ger tidigare diagnoser och snabbare behandling.

– Vårt mål är att skapa närhet till vård oberoende av patientens bostadsort, säger Thomas Molén, strateg med inriktning på vård på distans hos Västerbottens läns landsting.

Thomas Molén finns med som föreläsare på Nya perspektiv via en webbkamera från sitt kontor på Norrlands universitetssjukhus i Umeå. Tekniken funkar perfekt och förstärker budskapet att det finns tillfällen då det går minst lika bra att mötas på distans.

Västerbottens län har bara något färre invånare än Värmland men avstånden mellan patienterna, de cirka 40 hälsocentralerna och de tre sjukhusen är betydligt större. Från orter i inlandet, som till exempel Tärnaby, är det närmare 25 mil till närmsta sjukhus i Lycksele och 40 mil till specialistvård i Umeå nära kusten.

– Vi introducerade telemedicin redan 1995 med videokonferensteknik och ett par pilotprojekt inom primärvården och patologin. Från 1999 och framåt har vi haft ett tydligt fokus på att successivt utveckla möjligheterna ytterligare.

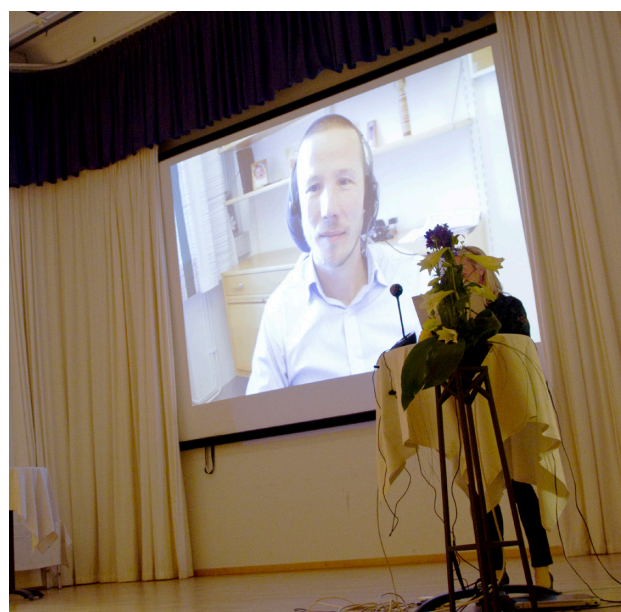
Västerbotten kan idag alltså summera en 20 år lång resa fram till dagens vård på distans – ett 40-tal kliniska tillämpningar. Videokonferensteknik är fortfarande den viktigaste byggstenen och runt om i länet används cirka 200 videokonferenssystem och 900 webbkameror. Dessa kan dessutom kommunicera mot Sjunet och Internet

vilket ger möjlighet att samverka nationellt. Andra tekniska lösningar är robotteknik, monitorering av vitalparametrar, bilder i journaler, video-streaming för överföring av video och högkvalitativt ljud samt appar till smartphone.

– Vi har siktet inställt på ett breddinförande i hela primärvården och på våra kliniker.

Thomas Molén visar många goda exempel där vård på distans förenklar och sparar tid för patienterna. Hudbedömningar på distans är ett område där den nya tekniken gjort riktigt stor nytta de senaste 20 åren. Redan 1996 erbjöds teledermatologi på flera hälsocentraler och från millennieskiftet finns teledermatologiska mottagningar på sjukhusen i både Lycksele och Skellefteå.

– 2012 genomfördes en pilot med prickmottagning på två hälsocentraler där vi fotograferar hudförändringen med en Iphone och en speciallins, fortsätter han. Patien-

... Vård på distans krymper avstånden

terna får chans till tidiga diagnoser och snabba åtgärder.

I 88 procent av fallen kunde behandling påbörjas utan besök hos specialist på sjukhuset. Arbetssättet breddades nu i hela primärvården. Samhällsvinsterna är minskad miljöbelastning från transporter, minskade kostnader för patientresor, mindre frånvaro från arbete och skola och högre produktivitet i vården.

Ett tydligt glesbygdsproblem är svårigheten att rekrytera läkare till hälsocentralerna. Västerbotten testar därför just nu möjligheterna att stärka upp med läkare på andra håll i länet som får träffa patienterna som kommer till mottagningarna – i realtid, men på distans.

– I slutet av förra året etablerade vi även ett virtuellt hälsorum i Slussfors, en liten ort med 70 invånare 30 mil från Umeå. Här kan invånaren själv till exempel mäta sitt blodtryck och blodsocker, och koppla upp sig med video mot hälsocentralen eller sjukhuset.

Den första tanken var att samlokalisera det med livsmedelsbutiken som också är bussfrakombud, Systembolagsombud och spelombud. Men det hamnade till sist på skolan några hundra meter bort.

– Hälsorummet är ett viktigt bidrag för att invånarna ska kunna bo kvar. Utrustningen kan även användas i kontakt med andra myndigheter till exempel Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Vill du veta mer?

Thomas Molén, strateg vård på distans

Staben för verksamhetsutveckling

Västerbottens läns landsting

E-post: thomas.molen@vll.se

Tel: 070-535 86 02

Mer information finns också på www.vll.se/distansvard.

Exempel på möjligheter!

Patienten lånar utrustning för att kunna träffa sin logoped i hemmet.

En läkare på sjukhuset, många mil bort, undersöker en patient på hälsocentralen med hjälp av en robot.

Ronddiskussion via video samlar specialtläkare från flera landsting.

Patient mäter själv sitt blodtryck på sjukstugan och värdena registreras rakt in i journalen.

”Skolarbetet måste vara intressantare än Facebook”

När datorerna ska vara en självklar del av undervisningen ställs läraren i klassrummet inför ett till synes omöjligt uppdrag.

– Jag måste vinna över Facebook som finns bara ett klick bort, säger SO-läraren Morgan Andersson. Mitt erbjudande måste kännas mer lockande och vara mer intressant.

Allt fler skolor är 1:1-skolor där varje elev får en dator. En av de lärare som redan från början bestämde sig för att se datorn som en möjlighet att nå fler elever är Morgan Andersson på Sannaskolan i Göteborg. Han undervisar i SO, det vill säga geografi, samhällskunskap, religion och historia.

– Majorna är utåt sett en grön och mysig stadsdel med charmiga landshövdingehus, säger han. Men som lärare ser jag ett annat Majorna där en fjärdedel av eleverna brottas med någon sorts social problematik.

Han är just nu mentor i årskurs 9. Elevernas intressen domineras av film, foto, musik, sport, spel och sociala medier.

– För att nå de skoltrötta behöver jag ta avstamp i den värld de uppfattar som sin. Jag behöver göra den världen till SO. Här har jag haft stor hjälp av den nya tekniken.

Men det är inte bara år att ge varje elev en egen dator och tro att allt är frid och fröjd. Klassen består av 14-15-åringar som plötsligt befinner sig bara ett klick från Facebook även på lektionstid. Det han själv erbjuder måste alltså vara ännu mer intressant. Det som lockar är bland annat snabba uppdateringar, filmklipp, egen delaktighet, personer de känner igen, roliga och läskiga bilder.

På skolan finns en digital lärplattform, Hjärntorget, som skolan använder för att kommunicera med elever och föräldrar. Tidigare var det 17 procent av användarna som loggade in regelbundet.

– Jag bestämde mig för att härma Facebook och lade upp relevanta filmklipp tillsammans med bilder där eleverna själva är delaktiga. Men allra viktigast, och mest uppskattat, är det att jag spelar in mina egna lektioner och lägger ut på Hjärntorget.

MORGAN ANDERSSON

Inloggningen har nu ökat till 85 procent.

– Det betyder att jag som lärare numera alltid finns till hands för att hjälpa till med studierna, konstaterar han. För den som missat en lektion, som inte hunnit med att anteckna eller behöver höra saker om och om igen för att lära sig – alla som vill kan nu ta del av föreläsningarna flera gånger, både före och efter den vanliga lektionen i klassrummet.

– Det tar mig 20 minuter att spela in – och de kan använda materialet så mycket de vill!

Morgan Andersson har fler personliga erfarenheter. Han visar ett foto på en kille som lever för sin musik men tycker att skolan är jobbig.

... "Skolarbetet måste vara intressantare än Facebook"

– Lektionen handlade om buddismen och dess filosofiska tankar. Charlie förstod inte, jag kunde inte förklara. Till sist sa jag "du kan väl kolla om du hittar något på Facebook". Efter tio minuter räckte han upp handen och meddelade "jag är vän med Dalai lama". Och efter en halvtimmes chatt med Dalai lamas Facebook-administratör hade han fått full klarhet i vad buddismen handlar om.

– En annan gång ville jag ha in en redovisning från eleverna om hur de låg till i sina arbeten om franska revolutionen. Av en av killarna fick jag då en länk till en film på Youtube där han både agerade och visade i bild vad han hittills hade lärt sig.

Det finns också tillfällen när populära datorspel har fått spela huvudrollen för att en elev ska ta till sig kunskaperna enligt läroplanen. En kille ägnar all sin fritid åt spelet Minecraft, ett spel som i stora drag kan liknas vid ett utvecklingsbaserat kreativt Lego, där spelarna själva skapar världar, spelformer eller vad de känner för.

– Han hade svårt att komma någon vart i skolarbetet, kände sig misslyckad. Till sist frågade jag honom om det skulle vara möjligt för honom att lära sig om mänskliga rättigheter med hjälp av Minecraft.

– Efter en vecka lämnade han in sitt skolarbete i form av en uppbyggd miljö som liknas vid Guantanamo, runt om i denna miljö fanns skyltar där eleven hade skrivit ned sitt arbete. Allt detta presenteras genom en inspelad guidad tur, där eleven diskuterarade mänskliga rättigheter. Detta resulterade i att han klarade de uppsatta målen för godkänt.

En annan av Morgan Andersson elever har under lång tid behandlats för cancer.

– Men med hjälp av datorn och allt material som jag gör tillgängligt på Hjärnkontoret har hon trots detta haft alla SO-lektioner under ett och ett halvt år och klarat betyget B.

Med alla dessa exempel – och fler som han inte hinner berätta om – vill Morgan Andersson visa att det devisen "En skola för alla" är fullt möjlig. Datorn är ett av verktygen.

– Jag tror att nyckeln till framgång sitter i att låta undervisningen ta avstamp i elevernas egen verklighet. Detta är särskilt viktigt för dem som behöver extra stöd. Läroplanen bestämmer vad de ska lära sig – men inte hur.

Vill du veta mer?

Morgan Andersson, lärare

Sannaskolan i Göteborg

E-post: morgan.andersson@majornalinne.goteborg.se eller

mojjesadu@gmail.com

Tel: 0709-13 57 57

Röster och reflektioner i halvlek!

Som avslutning på den första seminariedagen kallar moderatorn Anne Bylund upp tre deltagare på scenen och ber dem dela med sig av några spontana tankar, insikter eller reflektioner.

Torbjörn Parling, ordförande barn- och utbildningsnämnden, Filipstads kommun:

- Utvecklingen går snabbt, på både gott och ont, och vi har fått höra om många nya möjligheter här idag. Nya perspektiv är en gemensam arena för oss här i Värmland – jag tror på samverkan – och våra nya kunskaper får vi nu alla ta med oss hem och föra ut på bred front.
- Möjligheterna att följa resultaten för våra barn och ungdomar i ELSA, elevhälsodatabasen, känns värdefullt. Och jag tror att vi alla blev illa berörda när Lars Hansson från Tullverket berättade om den nya situationen med alla lätt tillgängliga så kallade nätdroger. Nu finns de att köpa överallt, i varje litet samhälle här i Värmland.

Gunilla Andersson, landstingsdirektör, Landstinget i Värmland:

- Jag vill gärna ta fasta på ett ord vi fick höra i början av dagen – samberoende. Det räcker inte att bara prata om samverkan, det är först när vi inser vilket otroligt samberoende vi har som samverkan får effekt. Jag tycker att första dagens föreläsningar pekar just på vikten av samberoende.
- Jag tycker att det dessutom är väldigt fint och talande att vi brukar förkorta namnet på vårt landsting till ”liv”. Det är ju värlänningarnas livskvalitet alla vi som är med under Nya perspektiv arbetar för. Vi måste våga vara uthålliga, vi måste våga ta till oss ny kunskap och använda den. Ibland tar vi med oss våra gamla arbetssätt och strukturer in den nya tekniken – det fungerar ofta dåligt.
- Men av det jag har hört här idag så är vi ett modigt gäng – så då vågar vi väl då!

Ulf Johansson, socialchef, Torsby kommun:

- Dagen har gett oss mycket inspiration och jag känner mig mer och mer engagerad efter varje föreläsning. Den sista då vi fick höra, om hur SO-läraren Morgan Anderssons med hjälp av en stor nyfikenhet för ungdomarnas vanor, har lyckats få sina högstadiel elever att ta till sig nya kunskaper – det var en riktig höjdare!
- Det är ett brett fält av kunskaper vi får här, jag tycker det är en förmån att få vara med och ta del av den kraft och styrka som bevisligen finns hos medarbetare inom många olika verksamheter.
- Vi har inte råd att ställa någon människa utanför i samhället – vårt uppdrag är att möjliggöra ett gott liv för alla. Vi behöver därför på det här sättet uppmärksamma dem som vi har svårast att nå. Alla föreläsare har gjort det med många bra och personliga exempel. Det är vår utmaning och vårt ansvar att omsätta inspirationen till handling.

MARIANA KALANDER-BLOMQVIST

ELSA ger koll på hälsoläget hos barn och ungdomar

ELSA är en elevhälsodatabas som samlar information om värmländska barn och ungdomars hälsa från förskoleklass upp till första året på gymnasiet. Satsningen är ett samarbete mellan Värmlands kommuner och landstinget.

Genom att samla informationen från genomförda hälsoenkäter och hälsosamtal i skolorna kan svaren analyseras och jämföras.

Ett syfte med ELSA är att kunna gå in med tidiga insatser där man ser att barn och ungdomar behöver hjälp. När arbetet med databasen är fullskalig och alla årskurser (förskoleklass, åk 4, åk 7 och åk 1/gymnasiet) deltar i undersökningen kommer det in data om cirka 10 000 elever varje år.

– Jag kan också berätta att landstinget och kommunerna i Örebro län har köpt hela vårt koncept med ELSA, berättar Marina Kalander-Blomqvist, landstingets enhet för forskning och folkhälsa. Det betyder att vi i framtiden kan jämföra oss med fler, även utanför vår egen region.

Matvanor i Värmland

Under Nya perspektiv presenterade Marina Kalander-Blomqvist några resultat i ELSA kopplade till barn och ungdomars matvanor. Seminariedeltagarna fick först gissa vilket svar de trodde var rätt för varje fråga med hjälp av en mentometer.

Några intressanta resultat:

- 67 % av eleverna i åk 7 anser att skolmaten är bra eller mycket bra. Drygt 90 % av eleverna att miljön i skolmatsalen är bra eller mycket bra.
- 52 % av eleverna i åk 1 på gymnasiet äter frukost varje dag. Mer än 90 % äter lunch och ännu fler äter middag. På gymnasiet tycker nästan 80 % att skolmaten är mycket eller ganska bra.
- Av de gymnasieelever i åk 1 som inte äter frukost varje dag är det 43 % som tycker att de har svårt att koncentrera sig. Bland de elever som äter frukost är andelen 25 %. Man kan alltså dra slutsatsen att frukostätandet har stor betydelse för skolarbetet.
- 29 % av Värmlands 10-åringar är överviktiga eller feta. I åk 7 är andelen något lägre. Bland gymnasi-eleverna är det vanligare med överviktiga killar än tjejer.

Vill du veta mer?

Marina Kalander-Blomqvist
Enheden för Forskning och folkhälsa,
Landstinget i Värmland
E-post: marina.kalander.blomqvist@liv.se
Tel: 054-61 50 00

"Det måste vara meningsfullt att leva"

Salutogent äldreboende innebär att hela verksamheten sätter hälsan i centrum – att den är hälsobefrämjande. Det konstaterar Monica Berglund, sjuksköterska och direktör för Tre Stiftelser som driver tre äldreboenden i Göteborg.

God och vackert serverad mat, stimulerande miljöer, ledarledd rörelse efter egen förmåga, kulturupplevelser och utflykter i trädgården. Och det bästa av allt: förändringarna kostar inte mer.

Salutogent äldreboende har blivit ett begrepp. Salus var hälsans och välfärdens gudinna i den romerska mytologin. Föreläsningen under Nya perspektiv har underrubriken "Vision eller verklighet?". Det dröjer dock inte länge förrän deltagarna i publiken fått svar på frågan. I Tre Stiftelsers verksamhet är ett salutogent förhållningssätt i högsta grad verkligt.

Monica Berglund tycker det finns en viktig fråga att ställa till alla medarbetare i äldreomsorgen:

– Skulle du vilja att din egen pappa eller mormor bor här på äldre dagar?

– Om svaret är "ja", då vet du att personalen är stolt över sitt arbete. Om det är "nej" finns det en hel del förbättringar att göra.

Var och en av de boende måste få en känsla av sammanhang. Tre komponenter är viktiga:

- Meningsfullhet – som ger en tro på att livet har en mening värd att satsa energi och engagemang på.
- Begriplighet – som innebär att man förstår sig själv, sin omgivning och tillvaro liksom att man själv blir förstådd av andra.
- Hanterbarhet – som handlar om att kunna bemästra situationer som uppstår.

– Omsorgen måste utgå från varje individs egna förutsättningar och bygga på ett aktivt intresse från personalen – en vilja att lyssna, förstå och sedan agera, påpekar Monica Berglund.

MONICA BERGLUND

... "Det måste vara meningsfullt att leva"

Hon tycker att ett salutogent förhållningssätt passar riktigt bra just i omsorgen av våra sköra äldre som befinner sig i slutet av sina liv.

– Sjukdom är en del av livet när man är gammal, konstaterar hon. Det får vi acceptera. Men det är också då vi behöver vara extra bra på att fokusera på hela människan, att hitta vad som motiverar oss att använda de resurser och förmågor som finns kvar.

– När de kommer till äldreboendet behöver vi alltså inte prata så mycket om vad de inte kan, utan se på vad de vill och kan. Det är vårt mål att alla ska leva hela livet ut, till sista dagen.

Att tänka och jobba på det här sättet kostar inte mer pengar.

– Vi har faktiskt gott om pengar i den svenska äldreomsorgen – näst mest i världen, konstaterar hon. Men vi har en vana av att alltid prata om de pengar som inte finns istället för att fundera på hur vi använder de resurser vi faktiskt har.

När det gäller pengar tycker hon inte heller att hela personalgruppen ska behöva bry sig om vad man har råd med eller inte.

– Hos mig är det förbjudet för en undersköterska att säga att "vi har inga pengar". Kostnaden för en liten utflykt eller för en kulturupplevelse är så liten i sammanhanget, så den har vi alltid råd med.

Monica Berglund går vidare med att prata om ledarskap i äldreomsorgen.

– Vi måste ha verksamhetsnära chefer och ledare. Vi behöver ledare som vill, vågar, har lust att leda och mod att fatta beslut.

Små förändringar kan göra underverk. Hur maten serveras är ett exempel. Vi får se bilder med en och samma dessert presenterad på två olika sätt. Den vanliga stor-

köksvarianten och den vi hade fått på restaurang.

– Mat är medicin. Det viktigaste för våra äldre är att maten hamnar i magen. Annars spelar det ingen roll hur utvald och näringsriktig den är. Den måste vara både god och vacker. Vi äter med ögat. Att lägga upp desserten på ett aptitretande sätt kostar inte en krona mer!

Monica Berglund ifrågasätter också att många äldreboenden ser ut som en loppmarknad med fula möbler.

– Vi vet att miljö och atmosfär spelar roll. Gör det vackert för de boende. Det är deras hem, troligen deras sista bostad i livet.

Kulturupplevelser håller hjärnan igång. Hos Tre Stiftelser bjuds det ofta på musik, men också på till exempel vin- och ölprovning. Då kommer dessutom gärna anhöriga på besök. Att röra på sig är också viktigt.

– Som äldre behöver vi använda de funktioner vi har kvar. Därför erbjuder vi personlig tränare till dem som vill.

Hon avslutar övertygande:

– Ingenting av allt det jag har berättat är hokus pokus. Det är självklarheter. Vi människor behöver god mat, något att göra och få leva i en trevlig miljö. Vi måste få känna att det är meningsfullt att leva.

Vill du veta mer?

Monica Berglund, direktör, Tre Stiftelser

E-post: monica.berglund@trestiftelser.se

Tel: 0705-11 75 70, www.trestiftelser.se

Monicas blogg finns på <http://trestiftelser.wordpress.com>

Boken Salutogent äldreboende – Om Tre Stiftelsers utvecklingsresa.

”Jag är själv en produkt av en social investering”

Leo Razzak börjar med att ge alla deltagarna på Nya perspektiv en rungande applåd.

– Jag tycker att det är en bra idé att samla alla chefer och politiker från kommuner och landsting så här på ett ställe – förhoppningsvis leder det till bra beslut och förbättringar i samhället.

Han blev riktigt känd förra året då han fick dela med sig av både sin familjs berättelse, egna sociala projekt och inspiration till att göra världen lite bättre i sitt Sommar i P1. Även denna föreläsning präglas av personliga erfarenheter. Hans pappa kom till Sverige från Bangladesh. Han hade med sig en universitetsutbildning i nationalekonomi och började söka jobb. Men utbildningen var inte värd något i Sverige. Inte ens när han gått utbildningen en gång till, vid Uppsala universitet, fick han arbete.

– Då fick han veta att han snackade svenska för dåligt. Men farsan är en krigare, så han flyttade till Umeå och läste en tredje universitetsutbildning till systemvetare. Det var i Umeå han träffade sin mamma och så föddes jag!

– Jag är alltså född i Umeå – det ser man väl?

Leo Razzaks mamma missbrukade alkohol, och pappan som var uppväxt i en annan kultur, hade svårt att förstå alkoholens effekter och lyckades inte hjälpa. Han flyttade till Norsborg utanför Stockholm med sin son.

– Det var en chock för mig när jag upptäckte att i min nya miljö vann man fler stilpoäng på att vara dum än snäll. Jag hade dock tur – jag hamnade på Fryshuset och lärde känna bland andra Anders Carlberg. Här jobbade man på riktigt med att få ungdomar tillbaka på rätt bana i livet.

Han blev senare chef för Fryshusets enhet som jobbar med företags- och samhällskontakter. I praktiken handlade det om att skapa samarbeten och få stöttning till olika projekt.

– Men vet ni, säger han och blickar ut över tjänstemännen och politikerna i Sunne, det är så svårt att jobba tillsammans med kommuner. Jag har mött så många trötta människor, som tycker att det mesta är bekymmersamt. De har fattat så många dumma beslut som jag vet har kostat samhället mycket mer senare.

LEO RAZZAK

... "Jag är själv en produkt av en social investering"

Efter några år som chef på Fryshuset blev han erbjuden jobb som reporter på Sveriges radios Eko-redaktion. Det var för fyra år sedan, i valtider, och han fick uppdraget att bevaka Sverigedemokraternas kampanj att ta sig in i riksdagen.

– Som opartisk reporter hade jag alltid ambitionen att hitta en motpart som ville uttala sig och bemöta Åkessons slipade argument. Men det var inte så lätt, även nu möttes jag av trött och fega politiker. Det blev ett problem för mig att tvingas lämna material till nyhetssändningarna där Sverigedemokraterna framstod som bäst – inte på grund av att de hade något vettigt att säga, utan för att de andra partiernas representanter inte kunde prestera bra svar och egna argument.

Leo Razzak valde ännu en gång att gå vidare. Han ville själv äga makten över att möjligheterna att göra skillnad. Han startade eget och hittade en framgångsrik affärsidé baserad på en kombination av mångfald, social nytta och affärer. Han fick uppdrag från flera större svenska företag, till exempel ICA, Proffice, Swedbank, Sandvik och LKAB. Tillsammans med sin pappa startade han också ett barnhem i Bangladesh.

Just nu läser han film på Dramatiska Institutet. Ett filmprojekt handlar om att fördjupa sig i just det livsverk som Anders Carlberg genomförde med Fryshuset.

– Han har fått mycket skit genom åren, men när vi 30 år senare samlades på hans begravning var alla – politiker, företagsledare, mammor, pappor och kriminella – helt överens om att han gjort ett mycket viktigt arbete.

Han fortsätter att vara rak i sin kommunikation med deltagarna på Nya perspektiv.

– Ni är ledare! Ni är skyldiga att vara visionärer och genomföra förändringar. Om inte ni klarar det så byt jobb – det är vad jag tycker. Jag tycker att vi alla ska utgå från hur verkligheten ser ut, inte hur den såg ut tidigare.

– Det talas till exempel om dysfunktionella familjer. Fyra elever i varje klass växer upp med föräldrar som har missbruks- eller andra problem. Redan i de första årskurserna vet ni vuxna vilka dessa barn är, men det är alldeles för få som lägger näsan i blöt och tar sig an de här barnen.

– Socialt entreprenörskap handlar om att hitta smarta lösningar på samhällets sociala utmaningar. Jag är själv en produkt av en social investering. Och nu avslutar jag med att vädja till er som har mandat att förändra och forma en långsiktig agenda: Glöm aldrig bort att det är folket som är er uppdragsgivare!

Vill du veta mer?

Leo Razzak, socialentreprenör

E-post: leo@leorazzak.com

www.leorazzak.com

Utmaning:

Den sårbara familjen

– uppsatta mål och nuläge

ULRIC ANDERSSON

Ulric Andersson, landstingsråd Landstinget i Värmland och representant för den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, presenterade en uppföljning av tidigare uppsatta resultatmål för utmaningen Den sårbara familjen.

Han börjar med att knyta an till den föreläsning som socialentreprenören Leo Razzak just levererat från scenen (se sid 19-20).

– Jag tror att vi har fått en hel del att tänka på allihopa. Vi måste hela tiden fråga oss om vi jobbar på rätt sätt och möter utmaningarna med rätt synsätt. Även om vi ser positiva resultat när vi mäter våra mål så behöver vi sätta ännu större fokus på barn och ungdomar i Värmland.

– Vi har lärt oss att unga måste få känna att livet är meningsfullt. Det är också oerhört viktigt att de klarar skolan och sin utbildning. Denna utmaning omfattar hela familjer, alla barn och unga i Värmland.

Flera aktiviteter har genomförts sedan förra seminariet med Nya perspektiv.

Samverkansrutin och länsöverenskommelse: Ska stärka och förtydliga samarbetet vid familjehemsplacering mellan socialtjänst, BVC, förskola/skola och elevhälsan.

Föräldrastödskonferens: Samlade cirka 100 deltagare som på olika sätt arbetar med barn och unga i landsting och kommuner.

Livbojen: ett utvecklingsarbete för samverkan mellan barn- och ungdomspsykiatri, elevhälsa och socialtjänst utifrån psykisk ohälsa bland barn/ungdomar.

>>> Andelen unga som är behöriga att söka till gymnasieutbildning efter avslutad åk 9 ska öka från 90 % (2010) till 97 % (2015)

2012 var andelen 89 % och 2013 var den 88 %, det vill säga resultatet visar på en försämring. Värmland ligger dock något högre än riksgenomsnittet som 2013 var 87 %.

>>> Alla barn (100 %) ska erbjudas och komma på de hälsobesök och få vaccinationer som de har rätt till via skola och BVC.

Det är frivilligt att komma till hälsobesöken och att få de vaccinationer som ingår i programmet. Det har skett en försämring när det gäller andelen grundskoleelever som kommer till hälsosamtal. 2012 var andelen 99 % och 2013 har den sjunkit till 97 %. För gymnasieskolan går utvecklingen dock åt det positiva hållet. 2012 var andelen 85 % och 2013 hade den ökat till 87 %.

98 % av eleverna i årskurs 6 får sina vaccinationer vilket är en förbättring mot 2012 då andelen var 97 %.

>>> Barns psykiska hälsa ska öka med utgångspunkt från ett sammanvägt index för åldersgrupperna i åk 4, 7 samt gymnasiets år 1.

De unga får bland annat svara på frågor om de känner sig ledsna, oroliga, arga, på dåligt humör, hur de sover. Det optimala resultatet är kopplat till index 100.

Resultatet visar en liten försämring det senaste året och index är tillbaka på utgångsvärdet 86 från 2011.

Utmaning:

Psykisk hälsa

– uppsatta mål och nuläge

Elisabeth Kihlström, landstingsråd Landstinget i Värmland och representant för den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, presenterade en uppföljning av tidigare uppsatta resultatmål för utmaningen Psykisk hälsa.

Psykisk hälsa är mer än frånvaron av psykisk ohälsa. Det handlar bland annat om att människor upplever sin tillvaro meningsfull, att de kan använda sina resurser, vara delaktiga i samhället och upplever att de har förmåga att hantera livets motgångar.

– Det arbete som bedrivs inom utmaningen syftar till att öka den psykiska hälsan bland alla värmlänningar. Arbetet sker på olika nivåer genom olika aktiviteter. Dels handlar det om att minska risken för ohälsa, dels om att skapa goda förutsättningar för en kvalitativ och jämlik vård för de personer som upplever ohälsa eller har en psykisk sjukdom.

Elisabeth Kihlström nämner några exempel på konkret arbete som bedrivs i länet kopplat till psykisk ohälsa. Värmland är kampanjlän för det riksomfattande projektet Hjärnkoll, vars syfte är att förändra våra attityder till psykisk ohälsa.

– Vi har utbildat 14 attitydambassadörer och har fått ekonomiskt stöd för aktiviteter. Nu pågår arbete för att fortsätta detta positiva attitydförändringsarbete.

I Värmland har 15 personer också fått utbildning för att i sin tur kunna vara instruktörer för kurser i det som kallas ”första hjälpen till psykisk hälsa”. Landstinget och kommunerna arbetar med Livbojen där sjuksköterskor från barn- och ungdomspsykiatri utbildar personal inom socialtjänst och skola.

– Vård- och stödsamordning finns nu i nästan alla kommuner. Arbetet sker i team som mäter och följer upp metoder och brukartillfredsställelse.

Planeringsarbete pågår även för att inrätta första linjen för barn och unga med psykisk ohälsa och/eller missbruk. Mottagning och kompetenscenter startar i Karlstad med kranskommuner. Även här arbetar landstinget och kommunerna tillsammans.

För två av målen finns inga nya siffror att redovisa.

>>> Andelen män 18 – 25 år med nedsatt psykisk hälsa ska minska från 17 % år 2012 till 15 % vid nästa mätning 2016.

År 2008 var andelen 18 %.

>> Andelen kvinnor 18 – 25 år med nedsatt psykisk hälsa ska minska från 30 % år 2012 till 25 % vid nästa mätning 2016.

År 2008 var andelen 36 %.

>>> Antalet självmordsförsök för män och kvinnor i alla åldrar ska minska.

Det tredje målet handlar om att vi ska minska antalet självmordsförsök i Värmland och vi kan nu se en minskning.

– Värmland har inte längre de sämsta siffrorna i Sverige. Det finns flera pågående projekt, både lokala och länsövergripande. I juni startar ett nytt självmordsförebyggande arbete som involverar flera olika aktörer i Värmland.

– Nu måste vi gå vidare och arbeta över gränserna på många sätt. Psykisk ohälsa är ett område som tydligt hänger ihop med de övriga utmaningarna. Detta har också arbetsgrupperna identifierat och menar att vi nu ska skapa ”hängrännor” för att arbeta utifrån ett helhetsperspektiv.

ELISABETH KIHLSSTRÖM

Utmaning:

Riskbruk och riskbeteende

– uppsatta mål och nuläge

Sten Fransson, kommunfullmäktiges ordförande i Arvika och representant för den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, presenterade en uppföljning av tidigare uppsatta resultatmål för utmaningen Riskbruk och riskbeteende som innehåller flera delområden.

– De områden vi hanterar inom denna utmaning hör till de allra svåraste när det gäller att åstadkomma en förändring. God mat och alkohol, godis, läsk och tobak, sex. Det är ju sånt som vi människor tar till för att ha kul. Vi måste vara övertygande när vi vill förändra attityder och minska missbruk.

Sten Fransson konstaterar att arbetet inom denna utmaning måste ses långsiktigt och det är därför inte heller några stora eller överraskande förändringar han har att redovisa sedan Nya perspektiv 2013.

– Arbetsgruppen vill också föreslå ett lite nytt arbetssätt framöver, säger han. Det finns redan flera strategiska dokument på länsnivå som visar riktningen i dessa olika frågor, och dessa vill vi på ett tydligare sätt ta in i Nya perspektiv. Det gäller till exempel ANDT-arbetet som inriktar sig på användandet av alkohol, narkotika och tobak bland ungdomar.

ÖVERVIKT HOS BARN OCH UNGA

>>> Andelen överviktiga barn och unga ska minska med 15 procent före 2015.

– Bland 6-åringarna har andelen minskat något, medan vi ser en liten ökning i andelen för 10-åringarna.

>>> Karies bland barn och unga i Värmland ska minska.

– Data för 2013 för att följa upp detta resultatmål är förse-
nade. 2012 var 69 % av 12-åringarna utan karies.

HIV OCH SEXUELLT ÖVERFÖRBARA INFEKTIONER (STI)

>>> Förekomst av klamydia i åldersgruppen 15 – 29 år, oavsett kön, ska minska.

– Resultatet visar på en liten förbättring, från 19,07 till 18,31 av 1000 personer

TOBAK

>>> År 2014 uppgår andelen ungdomar i gymnasiet första årskurs som röker eller snusar till högst 6 %.

– Både andelen dagliga rökare och snusare är oförändrad.

ALKOHOL

>>> Andelen ungdomar i gymnasiet första årskurs som aldrig har druckit alkohol ska öka från 33 % (2011) till 50 % (2018).

– Mätningar visar att andelen har minskat istället för ökat från utgångsiffrorna 2011 – till 32 %. Trenden går dock åt rätt håll, jämfört med 2013 är det en förbättring med tre procentenheter (från 29 %).

Arbetsgruppen har också valt att komplettera med ytterligare ett resultatmål för denna utmaning för framtiden:

DROGER

>>> Andelen ungdomar i gymnasiet första årskurs som provat narkotika ska minska från 4 % till 0 %.

– Narkotikaanvändningen ser ut att öka genom alla lättillgängliga preparat, så kallade nätdroger, ungdomar möter idag. Attityderna till droganvändning har också ändrats, det finns i många sammanhang allt aggressivare kampanjer för ett drogliberalt samhälle, säger arbetsgruppen. Vi vill jobba mot en nollvision.

Lyssna på deltagarröster:

**Caroline Depui,
kommunchef,
Hammarö
kommun**

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från Nya perspektiv.

– Eftersom det var första gången jag deltog på Nya perspektiv så hade jag inga större förväntningar. Efter hand blev jag mer och mer inspirerad av de olika föreläsningarna.

– Det finns så mycket bra vi kan göra inom våra verksamheter som skapar kvalitet och mervärde. Det handlar inte alltid om att tillföra mer resurser utan mer om att låta de eldsjälarna som finns jobba med nya idéer och på så sätt skapa ännu bättre kvalitet på de tjänster vi erbjuder våra brukare.

På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?

– För mig som kommunchef liksom för alla våra medarbetare handlar det alltid om att ha brukarfokus. Därför kommer jag att prata ännu mer om detta i olika sammanhang här hemma på Hammarö.

– Att skapa en kreativ arbetsmiljö där det är tillåtet att tänka annorlunda är också viktigt och jag tror att det är framgångsreceptet för våra kommuner framöver.

Utmaning:

Äldres hälsa

– uppsatta mål och nuläge

Det finns mål som vi har diskuterat och enats kring. Vi når dem naturligtvis inte alla på en gång, men från där vi befinner oss idag ska vi hela tiden flytta fram positionerna.

Att ha god hälsa och en hög livskvalitet på äldre dagar är viktigt. Det finns faktorer som är avgörande för den egenupplevda livskvaliteten, till exempel möjligheten till social samvaro, kontakt med när och kära, en meningsfull vardag och en god hälsa.

En allt större del av befolkningen blir allt äldre, och många lever till mycket hög ålder. Det innebär såväl en utmaning som en möjlighet för samhällets ekonomiska och sociala utveckling.

Arbetsgruppen vill gärna se fler definierade resultatmål när det gäller hälsoförebyggande insatser framöver.

Ingela Wretling, politiker i Karlstads kommun och representant för den politiska styrgruppen för Nya perspektiv, presenterade en uppföljning av tidigare uppsatta resultatmål för utmaningen Äldres hälsa.

>>> Vid minst 60 % av förväntade dödsfall har brytpunktssamtal genomförts med patienterna.

Socialstyrelsens definition av begreppet brytpunktssamtal: Samtal mellan ansvarig läkare eller tjänstgörande läkare och patient om ställningstagandet att övergå till palliativ vård i livets slutskede, där innehållet i den fortsatta vården diskuteras utifrån patientens tillstånd, behov och önskemål.

– Vi ser en förbättring. 2012 var andelen 40 procent och för 2013 har den ökat till 46 %.

>>> 90 % av personer i särskilt boende får en riskbedömning (undernäring, fall, trycksår och dålig munhälsa)

Vid årsskiftet 2012/2013 hade hälften av de värmländska kommunerna uppnått detta mål. Även för Värmland som helhet går utvecklingen i rätt riktning och vi ser en förbättring från 57 % 2012 till 77 % 2013.

>>> Antalet personer över 65 år som får olämpliga läkemedel eller olämpliga läkemedelskombinationer ska minska.

– Det har skett en förbättring. Antalet personer som får olämpliga läkemedel har minskat med cirka 10 %.

>>> Undvikbar slutenvård ska minska med 10 % och återinläggningar inom 30 dagar ska minska med 10 % på länsnivå.

Redan under förra årets Nya perspektiv konstaterade arbetsgruppen att det är ett högt uppsatt mål.

Resultatet det senaste året visar på en liten förbättring när det gäller undvikbar slutenvård (minskning från 16,1 % till 15,2 %) och en försämring när det gäller återinläggningar inom 30 dagar (ökning från 16,8 % till 17,5 %).

>>> Alla kommuner ska ligga under riksgenomsnittet vad gäller fallolyckor för personer 80 år och äldre.

Mätningen görs i antal per 1000 invånare och visar på en förbättring sedan 2011. Antalet har minskat från 93 till 90,57.

”Det är värdefullt att få ta del av goda exempel”

– I vår föränderliga värld behöver hela tiden hantera nya förutsättningar och se nya möjligheter. Därför är det också helt rätt att ett utvecklingsarbete som Nya perspektiv får behålla sitt namn trots att vi nu samlats för nionde gången sedan 2007.

Det konstaterar regiondirektör Gunnar Tidemand när han avslutar och knyter ihop de två seminariedagarna i Sunne.

Flera av de föreläsare som delat med sig av kunskap och insikter verkar inom områden som hela tiden ges nya möjligheter i takt med att utvecklingen går framåt.

– Inte minst IT-sektorn, konstaterar Gunnar Tidemand. Vi har fått se exempel från Västerbotten där landstinget med hjälp av dagens teknik erbjuder patienter vård på distans och på så sätt avskaffar de långa besvärliga avstånden. Och vi har fått träffa Morgan Andersson som med hjälp av datorn och dess olika funktioner lyckas motivera sina SO-elever till goda studieresultat.

– Programinslagen har haft en stor spännvidd. Många har berört oss. Det är värdefullt att få ta del av goda exempel.

Han vänder sig direkt till sina kollegor i ledande befattningar i Värmlands kommuner och i landstinget – både politiker och tjänstemän.

– Jag tror att det är just i vår gemensamma kunskap som det finns en enorm potential framöver. Den kraften kommer att bidra till att vi steg för steg tar oss i riktning mot våra mål. Här skapar vi förutsättningar för tillit och ett förtroendefullt samarbete – vi utvecklar våra relationer.

– Nu när vi står inför en ny mandatperiod med nya förtroendevalda på många poster är det viktigt att ändå

få kontinuitet i arbetet och inte tappa de kunskaper som finns i våra respektive organisationer. Insikten om att detta arbetssätt är framgångsrikt behöver förmedlas vidare.

Han tycker också att det öppna och prestigelösa arbetssätt, som Nya perspektiv är exempel på, gärna får smitta av sig på andra samarbeten i Värmland.

– Det är en uppskattad arbetsform som visat sig framgångsrik. Jag har hört önskemål om att jobba på liknande sätt när det gäller regional utveckling, konstaterar Gunnar Tidemand.

Han vill till sist uppmana de 140 deltagarna att ta med sig kunskap och insikter hem till sina egna organisationer.

– Jag är säker på att när vi förmedlar allt detta till våra medarbetare – ja, då gör vi skillnad.

GUNNAR TIDEMAND

Gemensam inriktning och nya resultatmål för alla utmaningar

– fokus från 2014 och framåt

DEN SÅRBARA FAMILJEN

Gemensam inriktning

Huvudmännen ska i samverkan skapa förutsättningar för att värmländska barnfamiljer ska känna sig trygga samt att det vid behov skall finnas ett utvecklat och anpassat stöd för familjen.

Resultatmål

- Andelen som är behöriga att söka till gymnasieutbildning efter avslutad årskurs 9, ska öka från 90 % (2010) till 97 % (2015).
- Alla (100 %) av barnen ska erbjudas och komma på de hälsobesök och vaccinationer (på BVC och skola) som de har rätt till.
- Barns psykiska hälsa skall öka med utgångspunkt från det sammanvägda indexet i årskurserna 4 och 7 samt gymnasiets årskurs 1.
(frågorna för att fastställa index handlar om oro/ängslan, ledsenhet, trötthet, irriterad/dåligt humör, arg, sömn).

PSYKISK HÄLSA

Gemensam inriktning

Huvudmännen ska i samverkan arbeta för att medborgarnas psykiska välbefinnande ska öka, samt att huvudmännen ska bidra till en ökad kunskap om psykisk ohälsa hos allmänheten.

Resultatmål

- Andelen män 18 – 25 år med nedsatt psykisk hälsa ska minska från 17 % år 2012 till 15 % vid nästa mätning 2016.

- Andelen kvinnor 18 – 25 år med nedsatt psykisk hälsa ska minska från 30 % år 2012 till 25 % vid nästa mätning 2016.
- Antal självmordsförsök för män och kvinnor i alla åldrar i länet ska sjunka.

RISKBRUK OCH RISKBETEENDE

Gemensam inriktning

Huvudmännen ska i samverkan aktivt uppmärksamma riskbruk och riskbeteende i kontakter med elever, klienter, patienter och brukare. För att stödja inriktningen ska det, år 2014, finnas en struktur för kompetensutveckling i MI (motiverande samtal) för länet.

> ÖVERVIKT HOS BARN OCH UNGA

Gemensam inriktning

Övervikt och fetma hos barn och unga i Värmland ska förebyggas samtidigt som andelen fysiskt aktiva barn ska öka. Strategidokumentet för att ”förebygga övervikt samt främja goda matvanor och fysisk aktivitet hos barn och ungdomar i Värmland” ska vara vägledande.

Resultatmål

- Andelen överviktiga barn och unga ska minska med 15 procent före 2015. Mätningar sker i åldrarna 6 år (23 % 2011) och 10 år (28 % 2011).
- Det genomsnittliga antalet karierade/fyllda tänder hos 12-åringar ska minska.

> HIV OCH SEXUELLT ÖVERFÖRBARA INFEKTIONER (STI)

Gemensam inriktning

Spridningen av HIV och STI skall begränsas inklusive konsekvenserna av dessa infektioner för den enskilde och för samhället. Strategidokumentet ”HIV/STI-förebyggande arbete i Värmland”, med målgrupp ungdomar och unga vuxna, ska vara vägledande.

Resultatmål

- Förekomst av klamydia i åldersgruppen 15 – 29 år (antal/1000 invånare), oavsett kön, ska minska med 10 % till år 2016 (dvs från 19,7 till 18).

> TOBAK

Gemensam inriktning

Andelen som röker i den värmländska befolkningen ska minska.

Resultatmål

- År 2015 bör samtliga Värmlands kommuner ha beslutat om rökfri arbetstid inom all kommunal verksamhet.
- År 2014 uppgår andelen ungdomar i gymnasiet första årskurs som röker eller snusar till högst 6 % (utgångsläge 2011 10 %).

> ALKOHOL

Gemensam inriktning

Andelen personer med riskbruk av alkohol skall minska i alla åldersgrupper och debutantålder för alkoholanvändning skall höjas.

Resultatmål

- Andelen ungdomar i gymnasiet första årskurs som aldrig har druckit alkohol ska öka från 33 % (2011) till 50 % (2018).

> DROGER

Komplettering 2014: Narkotikaanvändningen ökar på grund av de lättillgängliga så kallade nätdrogerna. Attityderna till droganvändning har också ändrats, det finns i många sammanhang allt aggressivare kampanjer för ett drogliberalt samhälle.

Resultatmål

Andelen ungdomar i gymnasiet första årskurs som provat narkotika ska minska från 4 % till 0 % (utgångsläge från ELSA 2013).

ÄLDRES HÄLSA

Gemensam inriktning

Huvudmännen ska i samverkan skapa förutsättningar för en trygg, frisk ålderdom för äldre i Värmlands län. Samverkan ska komma den enskilde till del genom en ökad kvalitet i berörda verksamheter och inom följande områden:

- God vård i livets slutskede.
- Preventivt arbetssätt (till exempel undernäring, fall, trycksår och dålig munhälsa).
- God vård vid demenssjukdom.
- God läkemedelsbehandling för äldre.
- Sammanhållen vård och omsorg.

Resultatmål

- Inför minst 60 % av förväntade dödsfall har brytpunktssamtal genomförts.
- 90 % av personer i särskilt boende får en riskbedömning (undernäring, fall, trycksår och dålig munhälsa).
- Antalet personer över 75 år som får olämpliga läkemedel ska minska.
- Statistiskt säkerställd minskning av undvikbar slutenvård samt oplanerade återinskrivningar inom 30 dagar mellan år 2013 och 2014.
- Alla kommuner ska ligga minska vad gäller fallolyckor för 80 år och äldre.

Målen är satta utifrån Nationella satsningen Bättre liv för sjuka äldre.

Fotnot:

Alla resultatmål går att följa i dokumentet Aktuellt perspektiv på www.regionvarmland.se/nyaperspektiv.

Lyssna på deltagarröster:

//

Åsa Johansson,
politiker,
Hagfors kommun

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från Nya perspektiv.

– För att utveckla samverkan behöver man mötas, och det är Nya Perspektiv en fantastisk arena för. Vi hinner både med formella och informella samtal. Mellan dessa stunder för samtal får vi ta del av inspirerande föreläsningar som rubbar våra invanda tankemönster. Det är utvecklande!

– I föreläsningarna fick vi bland annat höra om att redovisa SO-uppgifter på högstadiet via dataspel och att ha en personlig tränare, PT, på äldreboendet. Det viktigaste av allt att ta med sig hem är att ”var och en kan göra skillnad”.

På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?’

– Genom föreläsningar och goda samtal får man idéer till verksamhetsutveckling. Det är lysande att de som gått före delar med sig av sina erfarenheter. Det är viktigt att vi använder oss av Nya Perspektiv som arena för att utveckla de utmaningar vi står inför, och inte springer på olika bollar eller i olika riktningar.

– Tidiga insatser och förebyggande insatser är otroligt viktiga, det vittnade alla föreläsare om på sitt sätt. Det behöver vi bli ännu bättre på i vårt gemensamma arbete framåt.

//

Fredrik Larsson,
landstingsråd,
Landstinget i
Värmland

Berätta kort vilka insikter du främst tar med dig hem från Nya perspektiv.

– Samverkan bygger på god och ärlig kommunikation, men också på att alla ingående parter tar ansvar för sin del av verksamheten.

På vilket sätt kommer arbetet inom Nya perspektiv spela roll i ditt arbete på hemmaplan?’

– Vi behöver bli bättre på att förankra arbetet och följa upp resultaten, men också på att säkerställa strukturen för att göra arbetet möjligt.

Region Värmland, Box 1022, 651 15 Karlstad • Tel. 054-701 10 00
www.regionvarmland.se